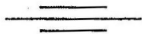

- [1] Az általános iskolai nevelés és oktatás terve. A fakultatív foglalkozások programja. Energia, Művelődési Minisztérium, 1984.
- [2] *Takács Dezső*: Témajavaslat az Energia című 7. osztályos fakultatív foglalkozáshoz. A Fizika Tanítása, 1984., 4. szám, 122—124. old.
- [3] *Zátonyi Sándor*: Javaslato az Energia című fakultatív foglalkozáshoz. Köznevelés, 1984., 30. szám, 19—20. old.
- [4] *Smidéllyusz Zsuzsa*: Az „Energia” című fakultatív foglalkozás kipróbálásának tapasztalataiból. A Fizika Tanítása, 1984., 2. szám, 58—60. old.
- [5] *Vajda Ferenc*: A 7. osztályos fizika-szerelő fakultatív foglalkozás tapasztalataiból. A Fizika Tanítása, 1984. 4. szám, 88—89. old.

PACSAI IMRE
Nyíregyháza

Programozott tananyag orosz nyelv tanításához

Az idegennyelv-oktatás hatékonyságának fejlesztése egyre fontosabb kérdés napjainkban, amikor társadalmi, gazdasági életünk minden területén egyre több idegennyelvi ismerettel rendelkező szakemberre van szükség.

Az idegennyelv-oktatás fontos szakasza a nyelvvél való ismerkedés, mivel a nyelvtanulás iránti kedv felkeltése, az alapok lerakása, az alapvető jártasságok, készségek formálása ekkor megy végbe. Egyet kell érteni GAJDICS SÁNDOR véleményével, aki a nyelvvoktatás kezdeti szakaszának sikerességét döntő jelentőségűnek tartja a nyelvtanulás folyamatában.

A kommunikáció központú nyelvvoktatás a beszédet helyezi előtérbe, ezért a beszéd-készség fejlesztése alapvetően fontos terület, mindamelllett, hogy ez veti fel a legtöbb megoldandó problémát is.

Fontos szerepet szán a metodika és a tankönyvszerző is a szituatív beszélgetésnek, mely a dialógikus formát helyezi előtérbe. A szituatív beszélgetés viszont elképzeltetetlen automatizált nyelvi ismeretek nélkül, sőt semmilyen beszédtevékenység sem képzelhető el nélkülük (L. Z. VIGOTSZKIJ, A. N. LEONTYEV, A. A. LEONTYEV). Igen nagy jelentőséggel bír tehát a szóbeli nyelvgyakorlatok megfelelő szintű kimunkálása, ahogy BANÓ ISTVÁN (1981) rámutat a szóbeliség mint a kommunikáció legtermészetesebb formájának szerepére. A nyelvtanulás kezdeti szakaszában a tanuló megfigyeli, utánozza a közléseket, a mondatokat. „Könnyebben sajátítja el az idegen nyelv fonetikáját, intonációját, mert a kiejtésben *nem befolyásolja* a szó írott képe, az anyanyelvi olvasás során beidegzett kiejtésbeli sajátosságok” (BANÓ I. 1981., 78. p.). Egyrészt e készségkomplexum fejlesztésének lehetőségét látom a létrehozott programozott nyelvi anyagban, másrészt az individuális tanulói tevékenység kiszélesítését segíthetjük elő alkalmazásával.

M. NÁDASI MÁRIA (1986) az oktatás fejlesztésének lehetőségét az individuális tanulói tevékenység fokozott előtérbe állításában látja, amihez viszont véleménye szerint nincs meg a szükséges tárgyi feltétel, a megfelelő mennyiségű és minőségű programozott tananyag, mely biztosítani tudná az *önálló* tanulói tevékenység irányítását.

E két döntően fontos kérdéskör megoldásának elősegítésére szerkesztettük meg ESTÓK GÁBOR kollégámmal (Nyíregyháza, 14. sz. iskola) a szakosított tantervű

általános iskolák 3. o. számára készült orosz nyelvkönyv nyelvi mintamondatait tartalmazó COMMODORE +4-re írt programját.

A program érdekessége a következőben rejlik: írásos anyag nem található a programban. A képernyőn kizárólag képi anyag szemlélteti a magnóról elhangzó nyelvi struktúrákat, illetve a tanuló által megformálandó kérdéseket vagy válaszokat. Ezt (a Módszertani Közlemények 1988/5. számában ismertetett) a kérdésszerkesztés fejlesztését elősegítő jelrendszer alkalmazásával sikerült létrehoznom, amely lehetőséget biztosít az elemi műveletekre bontott feladatsor összeállítására.

Az írásos kép nélkül létrehozott orientációs alap épp BANÓ ISTVÁN azon követelményének tesz eleget, hogy a szóbeli gyakorlás során lehetőleg mellőzzük az írásképre támaszkodást, mert interferenciát okoz. A vizuális szemléltetés jelentősége JEGES VALÉRIA és SZILÁGYI ERZSÉBET hívja fel a figyelmet a 3. o. tankönyvében: „A nyelvtanulás kezdetén mindenképpen szükséges, de ennél a korztálynál meg elengedhetetlen is a *szemléletesség* eszközeivel segíteni az új anyag eltárását és elsajátítását. A vizuális élmény pozitívan hat az új ismeretanyag rögzülésére, és a látvány ereje fokozza az érdeklődést is. Próbáljuk minél jobban kihasználni a tankönyv „képeskönyv” jellegét, és ezzel motiválni tanulóinkat” (JEGES — SZILÁGYI E. 1986., 12. p.).

A tankönyvszerzők egyértelműen rámutatnak a program képanyagának motiváló szerepére, mely információkat és utasításokat ad a tanulók számára.

A számítógép hosszú billentyűjének lenyomásával a program betöltése után megjelentetjük az első képet. A kép bal felső sarkában a következő jelek közül jelenik meg a gyakorlatnak megfelelő ábra:

1. Hallgasd meg a magnót!
2. Ismételd meg a mondatot!
3. Alkoss önállóan mondatot!

A képernyő középső részén elhelyezkedő kép + jel kombinációja egyértelműen meghatározza a feladatsort, melyet a tanulónak meg kell ismételni, vagy önállóan kell elvégeznie.

A létrehozandó mondat:

1. Kérdőszavas kérdés.
2. A kérdésre adandó válasz.
3. Eldöntendő kérdés.
 - a) igenlő válaszú,
 - b) tagadást igénylő.
4. Az eldöntendő kérdésre adandó válasz
 - a) igenlő,
 - b) tagadó,
 - c) tagadó + kiegészítő,
 - d) tiltakozó + kiegészítő.

A program képanyaga az algoritmusok, az elemi műveletekre bontott feladatok révén többet nyújtanak a tankönyv képanyagánál. Sikerült egy olyan „köztes nyelvet” létrehozni a jelek révén, amelyek egyszerre utalnak a szemléltető rajz kombinációjával a „szituációra”, és ugyanakkor egyértelműen szimbolizálják a nyelvi *struktúrát* is.

A képernyőn képrejtvényeket lát a tanuló, melyek megfejtésének módját, a *jeleket* más kombinációban az órán már elsajátította a tanár magyarázata révén, s

már műveleteket is végzett tanári irányítással és ellenőrzéssel. Az individuális munka során az ellenőrzést, értékelést a magnó hanganyaga biztosítja. Az algoritmusként közölt feladatok lehetővé teszik a teljes irányítást, a kép és hanganyag teljes szinkronját.

Az anyanyelvi bemondó autentikus nyelvi példát ad, s a program első feladatai a magnó hanganyagának ismétlésére adnak utasítást a tanulónak. Fokozatosan tér át az önálló feladatmegoldásra, mely ellenőrzését a hanganyag mindvégig biztosítja. A hanganyag egyes mondatait hangjel különíti el, amely a magnó megállítására ad utasítást. A magnó megindítására a képernyő bal felső sarkának magnójele utal. A képernyő és a magnó teljes szinkronja kizárja az esetlegességet, a hibás megoldást. A tanuló számára biztosítva van a helyes kiejtés és intonáció modellje.

Sikerül összekapcsolni az automatizáció és a kreativitás látszólag ellentmondó tényezőit. A tanuló a képernyőn képrejtvényeket lát, melyet már az utánzásos, ismétléses feladat megoldása esetén is önmaga számára megpróbálhat előzőleg megoldani. A magnetofont akkor indítja el, amikor akarja, tehát nem kizárt a feladat önálló megoldása sem. A próbálkozás után elindítja a magnót, meghallgatja a helyes megoldást, majd az újabb kép lehívása után maga előtt látja az ismétlés jelét (— „ —), megismétli a feladatot.

A képrejtvények motiváló jellegűek, mivel játékra adnak lehetőséget, s korunkban a logikai játékok a legnépszerűbbek (RUBIK ERNŐ) világszerte, hiszen a tényleges tevékenységre, a manipulációra (szellemi-gyakorlati) teret biztosítanak.

Újra a szerzőket idézem, mert úgy érzem, az ő koncepciójukat sikerült megvalósítanom e taneszköz révén. „Az egész tankönyv — a gyermek tudás- és ismeret-szintjének megfelelően — nagymértékben épít a tanulók *kreativitására*. A tanórákon próbáljuk eljuttatni őket ahhoz az igényhez és szemlélethez, hogy az elsajátított nyelvi anyaggal alkotóan bánjanak...” (JEGES V.—SZILÁGYI 1986., 13.) A program során a J. S. BRUNER által megfogalmazott két legfontosabb ismérvet sikerült biztosítanom: „JÁTEKOSSÁG + TUDATOSSÁG = KREATIVITÁS” (J. S. BRUNER 1969.).

A játék nem kiegészítő eleme a gyakorlatoknak, hanem maga a program lényege a nyelvi anyaggal folytatott alkotó játék, ahol a memória, a figyelem, az analízis, szintézis, az absztrakció, melyeket GUILFORD (1972) és E. LANDAU (1974) mint alapvető tényezőket említ. E tényezők központi szerepet játszanak a *műveletvégzés* során, ahol mozgósítva van a (KELEMEN LÁSZLÓ (1970) által a két legfontosabbnak tartott) gondolkodási forma: a megértés és a problémamegoldó gondolkodás.

A részműveletek kidolgozásában segítséget nyújtó program sajátos jelleggel bír. A tanuló beszédpartnára lel a magnóban, „aki” kérdéseket tesz fel neki, s a gyermek válaszol rá, illetve ő kérdezhet a magnótól, s a szituációnak megfelelő válaszokat kap, amelynek helyességét a jelek + képek kombinációja révén a tanuló is ellenőrizni tudja. Tehát ellenőrzi, hogy jól válaszolt-e a beszédpartnára.

Ez igen lényeges motívum, mivel a beszélgetés során is állandóan kontrolláljuk beszédpartnárunk megnyilvánulásait, s összevetjük a szituációval, az előtte elhangzott beszédnyilatkozatokkal. Ez a játékos forma az otthoni kommunikációs gyakorlatra nyújt jó lehetőséget, s biztosítja a teljes értékű visszajelzést, megalapozza a tanuló helyes önértékelését, fokozott sikerélményt biztosít.

- [1] *Gajdics Sándor*: A kreatív képességek fejlesztése a 4. o. orosznyelv-tanítás során. Óvónő-képző és Tanítóképző Főiskolák Tudományos Közleményei XX. Debrecen, 1986.
 [2] *Jeges Valéria—Szilágyi Erzsébet*: Tanári kézikönyv. Szakosított tantervű általános iskola. Orosz nyelv 3. o. Bp., Tankönyvkiadó, 1986.
 [3] *Kelemen László*: A gondolkodás nevelése az általános iskolában. Tankönyvkiadó, 1970.
 [4] *Lengyel Zsolt*: A pszicho- és szociolingvisztika helye az anya- és idegennyelvek oktatásában. Debrecen, 1979.
 [5] Tantervi útmutató. Orosz Nyelv. Szerk.: Banó I. Bp., 1981.

DR. HORVÁTH ATTILÁNÉ—HÖRCSIK LAJOSNÉ
 Szolnok

Történelmi vetélkedő a Mátyás-évforduló jegyében

A szolnoki Mátyás király úti iskola tanulói a nagy reneszánsz király halálának 500. évfordulójára készültek. Nagyon jól sikerült az ebből az alkalomból rendezett történelmi vetélkedő: „*Mátyás tudósai*” címmel.

Munkaközösségünk és segítőink, a Verseygy Ferenc Megyei Könyvtár gyermekkönyvtárának munkatársai úgy gondolták, hogy érdemes lenne a vetélkedő módszertani anyagát közreadni, hogy ötletet, segítséget adjunk más iskolákban dolgozó kollégáinknak is. Az alábbi közreadott forgatókönyvek — reméljük — változatos tartalmukkal önmagukért beszélnek, a játékos forma pedig — meggyőződésünk — nemcsak az érdeklődést kelti fel, hanem a tanulók aktivitását is fokozza.

FORGATÓKÖNYV A MÁTYÁS TUDÓSAI C. VETÉLKEDŐHÖZ (IV—V. osztályosoknak)

I. Középkori mesterségek

Minden csapat kap 1-1 feladatlapot.

Feladat: a felsorolt mesterségek helyes meghatározásának kiválasztása: 1 — 2 — X bekarikázásával.

Gondolkodási idő: max. 5 p.

Pontszám: helyes megoldásonként 2 p.

II. Térképjáték

A térképen megjelölt települések közül minden csapatnak ki kell választania 3 olyan *település* nevét, amelyek Mátyás király *uralkodása alatt* fontos történelmi esemény színhelyei voltak. A 3 település nevét a térkép alatti üres helyre föl kell írni!

Gondolkodási idő: 2 p.

(A játékvezető odaadja a zsűrinek a térképeket, akik az esetleges egybefedéseket kiszűrik. Ezután az azonos településeket választó csapatok szóvivőit ki kell küldeni, majd egyenként kell behívni őket!)